

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยเป็นแหล่งผลิตสัตว์เศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศ โดยเฉพาะโคและกระบือ โดยมีจำนวนโคที่ถูกลี้นิ้วไว้ทั้ง 2 ภาค มีประมาณร้อยละ 60 ของจำนวนโคทั้งหมด ส่วนกระบือนั้นทั้ง 2 ภาครวมกันมีถึงประมาณร้อยละ 90 ของจำนวนกระบือทั้งประเทศ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2533) ในด้านสภาพทางกายภาพของพื้นที่ระหว่างภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นั้นมีความแตกต่างกันบ้าง ในภาคเหนือโดยทั่วไปประกอบด้วยพื้นที่ภูเขาและเทือกเขาสูงทอดยาวในแนวเหนือ-ใต้ ส่วนภาคตะวันออกเฉียงเหนือประกอบไปด้วยพื้นที่ราบสูงและมีความอุดมสมบูรณ์เป็นหย่อมตามเขตลุ่มแม่น้ำ สำหรับพื้นที่นั้นภาคเหนือถือว่าเป็นภาคที่มีเนื้อที่มากที่สุดของประเทศ โดยมีเนื้อที่ 106.03 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 33.06 ของทั้งหมด ส่วนภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีเนื้อที่ 105.53 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 32.91 ของพื้นที่ทั้งประเทศ (กรมพัฒนาที่ดิน, 2526) ในด้านอาชีพและความเป็นอยู่ของเกษตรกรทั้งหมด เกษตรกรทั้ง 2 ภาคมีอาชีพและความเป็นอยู่คล้ายคลึงกัน โดยเกษตรกรจะประกอบอาชีพทางด้าน การเพาะปลูกเป็นหลัก และทำการเลี้ยงสัตว์ไว้ใช้แรงงาน และขายเมื่อจำเป็นหรือกล่าวได้ว่าการเลี้ยงสัตว์นั้นเป็นอาชีพรอง ทั้งนี้ลักษณะการเลี้ยงสัตว์ของเกษตรกรยังคงเป็นการเลี้ยงแบบดั้งเดิมเป็นส่วนใหญ่ แต่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เนื่องจากสภาพภูมิประเทศเอื้ออำนวย เกษตรกรจึงมีการเลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจประเภทโค-กระบือมากกว่าในภาคเหนือรวมทั้งมีการยอมรับเทคนิควิทยาการบางประการ เพื่อเพิ่มผลผลิต เช่น การผสมเทียมอย่างกว้างขวางและยาวนานกว่าเช่นกัน อย่างไรก็ตามจากการที่เกษตรกรขาดความรู้ในการเลี้ยงดูและป้องกันโรคอย่างถูกต้อง จึงทำให้อัตราการตายของสัตว์เลี้ยงของเกษตรกรยังอยู่ในอัตราที่สูง ดังเช่นอัตราการตายของไก่อินเมืองในบางพื้นที่ของภาค

ช้วนอกเฉียงเหนือ มีสูงถึงร้อยละ 80 - 90 (อุทัย , 2531) ยังผลให้เกษตรกร
ขาดแหล่งอาหารโปรตีนในท้องถิ่นที่ควรจะได้รับ ส่งผลให้เกิดภาวะทุโภชนาการ
(malnutrition) ซึ่งนับว่าเป็นปัญหาหนึ่งของประเทศ โดยเฉพาะในภาคอีสานหรือ
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ อันมักเกิดในกลุ่มหญิงมีครรภ์ หญิงแม่ลูกอ่อน
เด็กวัยทารกวัยก่อนเรียน และเด็กในวัยเรียน ซึ่งกลุ่มบุคคลดังกล่าวนี้ มีบทบาทสำคัญใน
การพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งปัจจุบันและอนาคตต่อครอบครัวชุมชน และประเทศชาติในที่สุด
โดยเฉพาะเด็กซึ่งจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในภายหน้า โรคขาดสารอาหารที่กำลังเป็นปัญหา
สำคัญที่จะต้องแก้ไขโดยด่วนในภูมิภาคแถบนี้ก็คือโรคขาดโปรตีนและพลังงาน โรคโลหิตจาง
เนื่องจากขาดธาตุเหล็ก จากการสำรวจภาวะโภชนาการของกองโภชนาการพบว่า เด็กวัย
ก่อนเรียน(0-4 ปี) เป็นโรคขาดโปรตีนและพลังงานถึงร้อยละ 33.72 (กรมอนามัย,
2530) ปัญหาดังกล่าวส่วนหนึ่งเกิดจากเกษตรกร ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศขาด
ความรู้ด้านการบริโภคที่ถูกต้องรวมทั้งขาดแคลนอาหารโปรตีนที่มีอยู่ในครัวเรือน เช่น สัตว์
ปีก, โค-กระบือและสุกร เป็นต้น ประเทศไทยไม่สามารถจะส่งสัตว์หรือผลิตภัณฑ์จากสัตว์ดัง
กล่าวไปจำหน่ายยังหลายๆ ประเทศที่เจริญแล้ว เช่น ญี่ปุ่น หรือประเทศทางยุโรปได้
เนื่องจากว่าสัตว์เหล่านั้นยังไม่ปลอดจากโรคระบาดร้ายแรง เช่น โรคปากและเท้าเปื่อย
(กรมปศุสัตว์, 2532)

ในภาครัฐบาล หน่วยงานซึ่งทำหน้าที่ให้บริการด้านป้องกันโรคระบาดและส่งเสริม
การเลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจก็คือกรมปศุสัตว์ โดยบุคลากรเจ้าหน้าที่ของกรมฯ ซึ่งมีความสำคัญ
ในฐานะเป็นเจ้าพนักงานป้องกันโรคระบาดสัตว์ และทำหน้าที่ในการให้ความรู้ และถ่าย
ทอดเทคโนโลยีการเลี้ยงสัตว์ หรืออาจกล่าวได้ว่าผู้ทำหน้าที่ส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ก็คือ
ปศุสัตว์อำเภอ (อุทิศ มุสิกโก, 2528)

ดังนั้น หากว่าปศุสัตว์อำเภอได้ปฏิบัติหน้าที่โดยแสดงบทบาทในส่วนของการส่งเสริม

การเลี้ยงสัตว์ควบคู่ไปกับปฏิบัติงานด้านป้องกันโรคระบาดสัตว์ คาดว่า จะยังผลดีให้บังเกิดขึ้นอย่างมากทั้งในด้านเพิ่มผลผลิต และปรับปรุงคุณภาพสัตว์เลี้ยง และทำให้สัตว์เลี้ยงของเกษตรกรลดอัตราการตายลงมาก เนื่องจากมีการป้องกันโรคระบาดที่จะเกิดกับสัตว์เลี้ยง รวมทั้งมีการเลี้ยงสัตว์พันธุ์ดี และเลี้ยงอย่างถูกต้อง ซึ่งก็เป็นที่น่าศึกษาว่าปศุสัตว์อำเภอ ทั้ง 2 ภาค ได้แสดงบทบาทในส่วนของงานส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์มากน้อยเพียงใด และเมื่อเปรียบเทียบกันแล้วเป็นอย่างไร ซึ่งผลการวิจัยจะช่วยให้ปศุสัตว์อำเภอ ทั้ง 2 ภาค ได้ปรับปรุงบทบาทของตนให้เหมาะสม และเพื่อที่จะได้รับทราบปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานด้านส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ อีกทั้งยังเป็นแนวทางในการปรับปรุงการดำเนินงานส่งเสริมฯ ของปศุสัตว์อำเภอในเขตภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงบทบาทของปศุสัตว์อำเภอที่ปฏิบัติจริงในงานส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์
2. เพื่อศึกษาถึงความแตกต่างของบทบาทที่ปฏิบัติจริงในงานส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ระหว่างปศุสัตว์อำเภอในเขตภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
3. เพื่อศึกษาถึงปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานของปศุสัตว์อำเภอ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. เป็นประโยชน์สำหรับผู้บริหารงานส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ของกรมปศุสัตว์ในการนำเอาข้อมูลที่ได้ไปใช้ในงานบริหารงานส่งเสริมฯ
2. เป็นข้อมูลในการปรับปรุงแผนงานส่งเสริมฯ ของกรมปศุสัตว์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
3. เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยของผู้สนใจต่อไป

นิยามศัพท์

บทบาท หมายถึง การกระทำและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบ และการปฏิบัติตามตำแหน่งหรือกิจกรรมพิเศษที่ควรกระทำ

การส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ หมายถึง การฝึกอบรมและให้ความรู้ทั้งในและนอกรูปแบบการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ความรู้ ตลอดจนการสาธิต ทดลอง รวมทั้งการกระทำได้ตามอันเป็นการกระจายความรู้ด้านการเลี้ยงสัตว์และการให้บริการไปสู่เกษตรกร ทั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและการเลี้ยงสัตว์ของเกษตรกรให้หันมาเลี้ยงโดยใช้เทคนิคและวิธีการที่ทันสมัยในการดูแลสัตว์เศรษฐกิจของตน

ปลุ่สัตว์อำเภอ หมายถึง เจ้าหน้าที่ของรัฐบาล สังกัดกรมปลุ่สัตว์และดำรงตำแหน่งเป็นปลุ่สัตว์อำเภอ ซึ่งเป็นหัวหน้าส่วนราชการด้านปลุ่สัตว์ในท้องที่อำเภอ เป็นผู้ปฏิบัติงานและบริหารงานป้องกันโรคระบาดสัตว์ และงานส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ในท้องที่อำเภอที่ตนรับผิดชอบ

ภาคเหนือ หมายถึง พื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย ซึ่งแบ่งเขตตามประกาศของกระทรวงมหาดไทย ประกอบไปด้วย 17 จังหวัด

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หมายถึง พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย แบ่งตามเขตการปกครองเช่นเดียวกับภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือประกอบไปด้วย 17 จังหวัดเท่ากับภาคเหนือ

ขอบเขตและวิธีการวิจัย

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาบทบาทของปลุ่สัตว์อำเภอในงานด้านส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ของกรมปลุ่สัตว์ โดยมีขอบข่ายการศึกษาในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้งนี้

การเก็บข้อมูลเก็บโดยสอบถามปศุสัตว์อำเภอด้วยแบบสอบถาม ซึ่งบทบาทของปศุสัตว์อำเภอ
ในงานส่งเสริมมี 6 ด้าน ดังนี้

1. บทบาทด้านการสำรวจข้อมูลการเลี้ยงสัตว์ บทบาทในด้านนี้ เช่น

- วางแผนสำรวจหาข้อมูลการเลี้ยงสัตว์
- สำรวจข้อมูลการเลี้ยงโค-กระบือ
- สำรวจข้อมูลการเลี้ยงสัตว์ปีก
- สำรวจข้อมูลการเลี้ยงสุกร และสัตว์อื่นๆ

2. บทบาทด้านการปรับปรุงพันธุ์สัตว์ บทบาทในด้านนี้ เช่น

- วางแผนปรับปรุงพันธุ์สัตว์
- ให้คำแนะนำการปรับปรุงพันธุ์สัตว์
- ตอนสัตว์ที่มีลักษณะไม่ดี

3. บทบาทด้านปรับปรุงพืชอาหารสัตว์ บทบาทในด้านนี้ เช่น

- วางแผนปรับปรุงพืชอาหารสัตว์
- ให้คำแนะนำการทำแปลงหญ้าอาหารสัตว์
- ทำฟางปรุงแต่งสาธิต

4. บทบาทด้านพัฒนาสุขภาพสัตว์ บทบาทในด้านนี้ เช่น

- ทำแผนป้องกันโรคระบาดในโค-กระบือ
- ปฏิบัติงานตามแผนงานป้องกันโรคระบาด

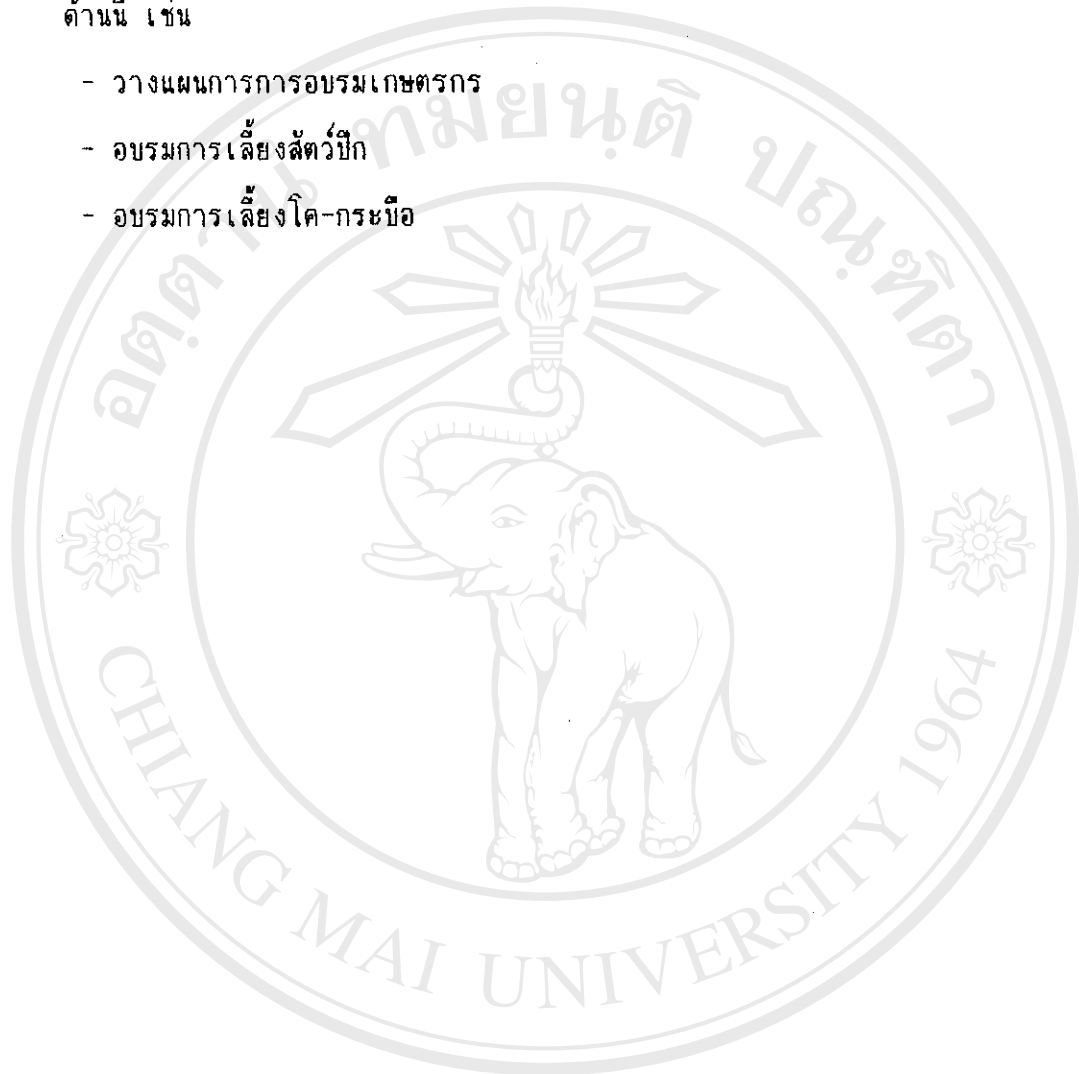
- แจกยาถ่ายพยาธิ

5. บทบาทในการจัดตั้งกลุ่มผู้เลี้ยงสัตว์ บทบาทในด้านนี้ เช่น

- วางแผนการจัดตั้งกลุ่มผู้เลี้ยงสัตว์
- อบรมให้ความรู้ด้านการเลี้ยงสัตว์แก่สมาชิกกลุ่ม
- ติดตามให้คำแนะนำการดำเนินงานในกลุ่ม

๕. บทบาทในการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเลี้ยงสัตว์ (อบรมระยะสั้น) บทบาทในด้านนี้ เช่น

- วางแผนการการอบรมเกษตรกร
- อบรมการเลี้ยงสัตว์ปีก
- อบรมการเลี้ยงโค-กระบือ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved